

Warszawa, 4 czerwca 2019 r.

Minimum egzystencji w układzie przestrzennym w 2018 r.

Komentarz do danych

Przedstawiamy przestrzenne zróżnicowanie wartości minimum egzystencji, istotnego wskaźnika w badaniach kondycji ubogich gospodarstw domowych¹. W szacunkach wykorzystano średnioroczne dane notowań cen wybranych dóbr i usług dla 2018 r. udostępnione przez GUS².

Prezentowane dane nie uwzględniają specyfiki regionów - ukazują cenową dostępność dóbr i usług w danym standardzie (minimum egzystencji i minimum socjalnego). Z tego względu dane te winny być interpretowane z ostrożnością.

Zróżnicowanie przestrzenne minimum egzystencji przedstawiamy na przykładzie 4-osobowego gospodarstwa domowego (z 2 dziećmi). Wartości wszystkich typów gospodarstw domowych zamieszczono w Aneksie (Tabele 5-6).

Zróżnicowanie minimum egzystencji w przekroju województw

W 2018 r. rozpiętość między wartościami skrajnymi w województwach śladowo wzrosła o połowę punktu procentowego (do 11,3). Najwyższe wartości minimum egzystencji dotyczą województwa dolnośląskiego (+6,6%) i lubuskiego (+4,8%), najniższe natomiast cechują województwa podkarpackie i lubelskie (-4,7%).

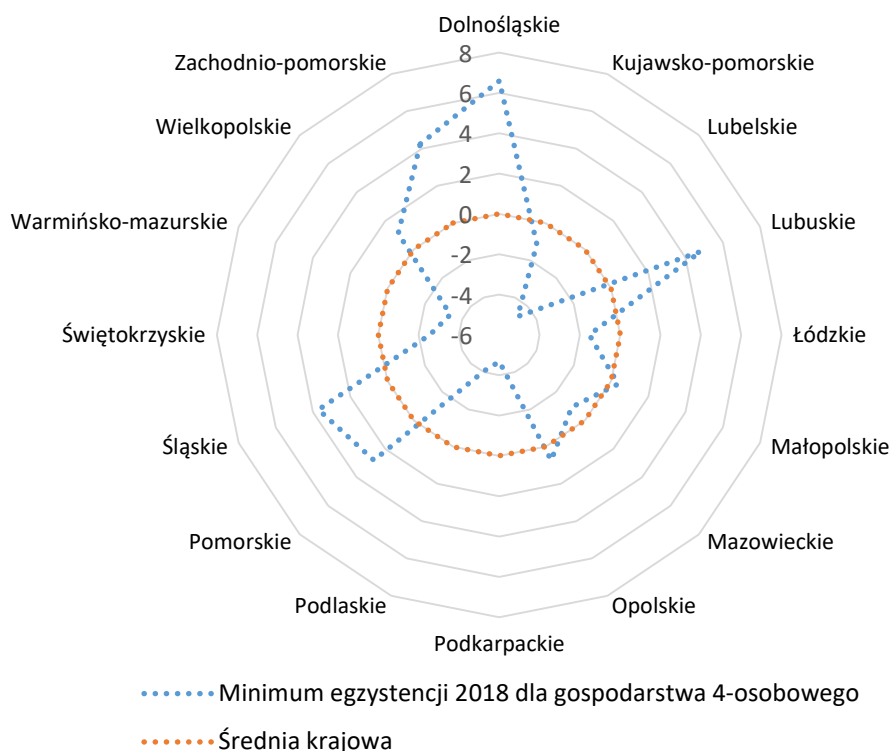
Główne grupy wydatków w koszyku minimum egzystencji to żywność oraz utrzymanie mieszkania, stanowiące 81,7% wartości całego koszyka (wartość średnia dla kraju). Wahania wycen obu grup wpływają w dużym stopniu na ostateczny wynik. Zróżnicowania w szacunkach minimum egzystencji według grup potrzeb przedstawia Tabela 1.

---

¹ Kategoria minimum egzystencji wyznacza *dolną granicę obszaru ubóstwa*, a więc poziom zaspokajania potrzeb, poniżej którego występuje zagrożenie życia oraz rozwoju człowieka (por. Deniszczyk, Sajkiewicz 1997, Golinowska 1997).

² Niekiedy ceny są jednolite w kraju (dotyczy to np. przejazdów kolejowych, połączeń telefonicznych). W sytuacji braku danych dla jednego lub paru województw, przyjmowano wartość ogólnopolską. Gdy brakowało danych z notowań GUS, wartość określano na podstawie rozpoznania rynku oraz ocen eksperckich.

Wykres 1. Odchylenie wartości minimum egzystencji w województwach od wartości dla kraju w 2018 r. (w punktach proc., Polska=0)

Źródło: Opracowanie własne.

Żywność w koszyku minimum egzystencji była wyceniana najdrożej w województwach dolnośląskim (+6,7%) oraz zachodnio-pomorskim (+3,1%), a najtaniej w województwach lubelskim (-3,5%) oraz podlaskim (-3,3%). Łączna różnica w kosztach żywności między województwami o wartościach skrajnych sięgała 10,2 punktu proc.

W kosztach utrzymania mieszkania komunalnego główną część stanowią opłaty za dostarczenie wody i inne usługi komunalne (średnio w kraju 34% kosztów), ciepłą wodę (27%), centralne ogrzewanie (17%) oraz czynsz (13%). Najwyższy stopień rozpiętości opłat w województwach cechował czynsze: w 2018 r. najwyższe były w woj. pomorskim (+36%), a najniższe w woj. lubelskim (-38%). Usługi centralnego ogrzewania wyceniano najdrożej w woj. podlaskim (+28%), najtaniej znowu w woj. lubelskim (-22%). Za dostarczenie wody i usługi komunalne najwięcej płacono w woj. śląskim (+23%), najmniej natomiast w woj. podlaskim (-15%).

Tabela 1. Różnice minimum egzystencji według głównych grup wydatków w 2018 r.
(4-osobowe gospodarstwo domowe, odchylenie od średniej, Polska = 0)

Województwo	ME ogółem	Żywność	Utrzymanie mieszkania i n. energii	Edukacja	Odzież i obuwie	Ochrona zdrowia
Dolnośląskie	6,6	6,7	7,1	3,8	5,2	7,7
Kujawsko-pomorskie	-1,1	0,2	-4,8	0,3	1,5	0,0
Lubelskie	-4,7	-3,5	-10,0	-1,1	6,9	-4,3
Lubuskie	4,8	0,7	10,7	1,3	7,8	10,1
Łódzkie	-1,5	-2,3	-0,5	-4,4	-6,8	-3,7
Małopolskie	0,4	-0,8	1,4	1,2	0,1	0,9
Mazowieckie	-0,9	-0,7	-4,3	4,6	4,7	0,8
Opolskie	0,7	0,5	-0,1	1,5	1,7	0,7
Podkarpackie	-4,7	-2,0	-9,5	-4,4	-5,4	-2,4
Podlaskie	-4,1	-3,3	-4,6	-1,0	-10,3	-9,1
Pomorskie	2,8	2,9	2,0	2,7	5,1	3,1
Śląskie	3,7	1,8	9,2	-1,2	-5,0	-0,6
Świętokrzyskie	-2,6	-2,4	-3,6	-3,5	6,9	-5,6
Warmińsko-mazurskie	-3,4	1,4	-12,4	0,9	2,8	-0,8
Wielkopolskie	1,1	-0,4	5,5	-4,2	-8,2	2,9
Zachodnio-pomorskie	4,2	3,1	8,0	-1,0	-2,6	3,4

Tabela 2. Różnice w opłatach mieszkaniowych w minimum egzystencji w 2018 r.
w przekroju województw (4-osobowe gospodarstwo domowe, odchylenie od średniej, Polska = 0)

Województwo	Czynsz	Woda i usługi komunalne	Energia elektr.	Gaz	Centralne ogrzewanie	Ciepła woda	Malowanie	Opłaty za mieszkanie razem
Dolnośląskie	11,3	16,1	-0,1	1,1	8,9	-5,1	-7,0	7,1
Kujawsko-pomorskie	11,3	-8,9	-1,4	24,9	-20,4	-0,8	-12,7	-4,8
Lubelskie	-38,4	-9,8	-1,8	-4,7	-22,3	9,4	-8,3	-10,0
Lubuskie	10,1	17,9	-0,2	14,6	18,1	-0,5	4,1	10,7
Łódzkie	1,0	-7,2	3,3	-2,6	15,7	-4,1	1,1	-0,5
Małopolskie	-7,2	1,2	-8,7	-3,7	-5,5	13,4	4,4	1,4
Mazowieckie	-7,0	-6,1	-0,2	-5,0	-13,1	4,0	13,4	-4,3
Opolskie	-4,9	3,9	-0,1	0,9	-12,0	4,9	-2,7	-0,1
Podkarpackie	-29,2	-11,1	-1,4	-4,6	-12,0	1,3	0,4	-9,5
Podlaskie	-19,1	-15,1	3,4	-5,0	27,7	-7,3	21,1	-4,6
Pomorskie	36,1	-7,1	5,5	-2,2	-1,8	-1,4	-3,0	2,0
Śląskie	4,5	22,9	-0,8	0,9	8,1	-1,8	-8,3	9,2
Świętokrzyskie	-23,8	-1,9	-2,3	-4,6	0,3	1,6	-17,0	-3,6
Warmińsko-mazurskie	-19,7	-14,1	4,7	-3,1	-16,2	-9,5	2,6	-12,4
Wielkopolskie	18,1	4,4	-1,6	-1,3	19,9	-6,2	5,7	5,5
Zachodnio-pomorskie	23,0	5,9	2,7	-1,0	6,5	6,5	-8,0	8,0

Źródło: Opracowanie własne. Uwaga: Dane ME dotyczą niezmiennego ilościowo koszyka minimum egzystencji, a zmiany jego wartości wynikają z różnej dynamiki poziomu cen.

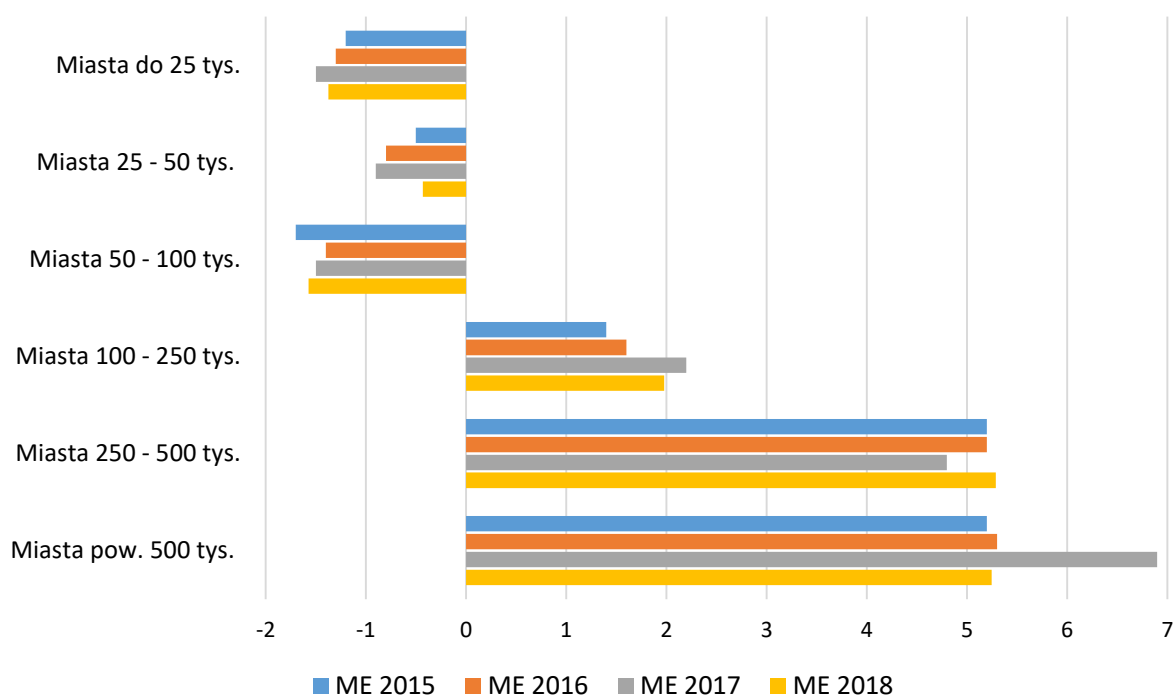
Spore różnice występowały w korzystaniu z gazu ziemnego. Chociaż w koszyku minimum egzystencji stanowi on mały udział (głównie wykorzystywany do podgrzewania posiłków), koszt ten był najwyższy w woj. kujawsko-pomorskim (aż o 25%), a najniższy w woj. podlaskim (-5%).

Pozostałe grupy wydatków miały także spore zróżnicowanie. Dla ochrony zdrowia minimum egzystencji oszacowano najniżej w woj. podlaskim (-9,1%), a najwyżej w woj. lubuskim (+10,1%). W zakresie odzieży i obuwia koszyk minimum był najwyższy również w województwie lubuskim (+7,8%), a najniższy, podobnie jak wcześniej, w woj. podlaskim (-10,3%). Zakupy w zakresie podstawowej higieny osobistej kosztowały najwięcej w woj. opolskim (+6%), a najmniej w woj. wielkopolskim (-4,6%).

Zróżnicowanie minimum egzystencji w przekroju klas miast

Wartości minimum egzystencji dla klasach miast w 2018 r. wskazują na spadek zróżnicowań (por. Wykres 2). Najwyższe wartości tych koszyków oszacowano dla miast od 250 do 500 tys. mieszkańców (+5,3%) i w największych aglomeracjach (+5,2%). Najniższe wartości tej kategorii oszacowano dla miast od 50 do 100 tys. mieszkańców (-1,6%) oraz w miasteczkach najmniejszych (-1,4%).

Wykres 2. Zróżnicowanie minimum egzystencji w klasach miast w latach 2015-2018 (odchylenia od średniej dla Polski, w p. proc.)

Źródło: Opracowanie własne.

Wartość koszyka żywnościowego była wyższa w miastach powyżej 500 tys. mieszkańców (+4,7%), a najniższa w tych najmniejszych (-2,3%). Drugim istotnym czynnikiem wpływającym na zróżnicowanie koszyka minimum egzystencji były różnice w opłatach za mieszkanie, a te były silnie zróżnicowane. Koszty utrzymania mieszkania komunalnego były najniższe w miastach od 50 do 100 tys. mieszkańców (-3,8%), a najwyższe w miastach od 250 do 500 tys. mieszkańców (+4,7%) oraz w miastach największych (+4,2%).

Tabela 3. Zróżnicowanie minimum egzystencji w 2018 r. według klas miast i grup wydatków (odchylenia od średniej, Polska = 0)

Miasta o liczbie mieszkańców	ME ogółem	Żywność	Utrzymanie mieszkania i n. energii	Odzież i obuwie	Edukacja	Zdrowie	Higiena
Do 25 tys.	-1,4	-2,3	0,8	-3,9	-2,5	-2,6	-1,6
25 - 50 tys.	-0,4	0,3	-1,3	-0,3	-1,3	-0,6	-0,4
50 - 100 tys.	-1,6	-0,6	-3,8	0,0	-0,1	0,6	-0,4
100 - 250 tys.	2,0	1,0	3,6	2,9	2,1	3,5	-2,7
250 - 500 tys.	5,3	4,6	4,7	14,6	7,7	3,5	4,7
Pow. 500 tys.	5,2	4,7	4,2	5,6	10,0	4,9	12,8

Źródło: Opracowanie własne.

Na różnice te wpłynęła polityka czynszowa gmin miejskich w udostępnianych zasobach. W dużych aglomeracjach czynsze były droższe o 60% niż przeciętnie w kraju (por. Tabela 4). W kosztach energii elektrycznej i gazu nie było dużych różnic, choć rozkładały się one z korzyścią dla większych miast. Koszty usług komunalnych (dostarczenie wody, opłaty śmieciowe, kanalizacja) były 8-9% wyższe w miastach od 100 do 500 tys.. Za ciepłą wodę były o 5% wyższe w miastach od 100 do 250 tys. oraz powyżej 500 tys. mieszkańców.

Tabela 4. Różnice w kosztach eksploatacji mieszkań w minimum egzystencji w 2018 r. według klas miast (odchylenia od średniej dla Polski, w p. proc., Polska = 0)

Miasta o liczbie mieszkańców	1. Czynsz	2. Woda i usl. mieszkaniowe	3. Energia elektryczna	4. Gaz z sieci	5. Centr. ogrzewanie	6. Ciepła woda	7. Naprawy	Razem opłaty
Do 25 tys.	-16,4	-3,5	0,2	-0,1	4,2	12,8	0,8	0,8
25 - 50 tys.	-2,9	-1,7	0,2	3,8	-4,5	1,3	1,8	-1,3
50 - 100 tys.	-2,5	-0,5	-0,2	-3,0	-2,9	-10,1	-0,1	-3,8
100 - 250 tys.	5,1	9,2	0,9	-1,4	5,0	-4,1	1,9	3,6
250 - 500 tys.	53,0	8,5	-0,9	-2,0	-3,4	-16,9	-14,1	4,7
Pow. 500 tys.	60,4	4,0	-2,2	-3,6	5,8	-22,2	-4,1	4,2

Źródło: Opracowanie własne.

Poza kosztami mieszkaniowymi, we wszystkich grupach potrzeb szacowane wartości były niższe od wartości średniej w miastach najmniejszych: odzież i obuwie o 4%, ochrona zdrowia i edukacja w granicach 2,5%. W miastach od 250 do 500 tys. mieszkańców koszty odzieży przewyższyły wartość średnią o 15%. W miastach o liczbie mieszkańców powyżej pół miliona osoby usługi edukacyjne przekroczyły średnią o 10%, w zakresie higieny o 13% odzieży o 6%, zdrowia o 5%.

Literatura

Deniszczuk L., Kurowski P., Styrc M. (2007), *Progi minimalnej konsumpcji gospodarstw domowych wyznaczone metodą potrzeb podstawowych. Rodzaje, oszacowania i zastosowania polityce społecznej*, IPiSS, Warszawa.

Deniszczuk L., Sajkiewicz B. (1997), *Kategoria minimum egzystencji*, w: Golinowska (1997).

Golinowska S. (1997), *Polska bieda II. Kryteria – Ocena – Przeciwdziałanie*, IPiSS, Warszawa.

GUS (2018), *Badanie budżetów gospodarstw domowych w 2017 r.*, Warszawa.

Kurowski P. (2019), *Rola progów minimalnej konsumpcji w polityce społecznej w Polsce*, Polityka Społeczna nr 4/2019, s. 43-48.

Kurowski P. (2018), *Zróżnicowanie minimum socjalnego oraz minimum egzystencji w układzie przestrzennym w 2017 r.*, Polityka Społeczna nr 8/2018.

Kurowski P. (2015), *Zróżnicowanie minimum socjalnego oraz minimum egzystencji w układzie przestrzennym w 2014 r.*, Polityka Społeczna nr 9/2015.

Opracował: dr Piotr Kurowski

Tabela 5. Wartość minimum egzystencji w 2018 r. w przekroju wojewódzkim (w zł)

Gospodarstwa	Pracownicze						Emeryckie	
	1- osobowe	2- osobowe	3- osobowe	3- osobowe	4- osobowe	5- osobowe	1- osobowe	2- osobowe
Województwo	M lub K	M+K	M+K+DM	M+K+DS	M+K+DM +DS	M+K+DM +2xDS	M lub K	M+K
Dolnośląskie	631,99	1 066,24	1 536,24	1 673,63	2 147,07	2 755,94	599,47	1 001,21
Kujawsko-pom.	585,67	988,04	1 424,55	1 552,58	1 991,52	2 557,30	553,72	924,13
Lubelskie	542,59	939,15	1 364,69	1 490,59	1 919,48	2 472,43	512,02	878,01
Lubuskie	628,79	1 051,41	1 512,33	1 646,34	2 111,32	2 708,01	599,39	992,61
Łódzkie	594,78	989,31	1 421,01	1 547,53	1 983,35	2 542,94	563,84	927,43
Małopolskie	581,81	991,65	1 440,88	1 569,93	2 021,87	2 601,51	551,18	930,39
Mazowieckie	575,87	980,50	1 420,15	1 552,13	1 995,68	2 568,80	544,70	918,17
Opolskie	588,17	1 003,99	1 446,68	1 583,80	2 028,94	2 609,98	556,92	941,47
Podkarpackie	549,45	941,82	1 365,80	1 492,80	1 920,01	2 472,46	518,38	879,68
Podlaskie	580,24	961,75	1 381,07	1 508,64	1 931,96	2 480,51	549,22	899,71
Pomorskie	623,41	1 036,21	1 484,52	1 618,49	2 070,40	2 654,52	591,36	972,11
Śląskie	611,61	1 033,90	1 494,64	1 624,62	2 088,74	2 681,29	579,74	970,18
Świętokrzyskie	567,75	967,33	1 400,05	1 526,84	1 962,82	2 523,45	537,28	906,38
Warmińsko-maz.	562,69	960,27	1 387,08	1 515,48	1 946,18	2 503,18	531,32	897,53
Wielkopolskie	613,47	1 016,47	1 462,47	1 587,22	2 036,30	2 608,41	582,39	954,31
Zachodnio-pom.	626,65	1 047,64	1 505,06	1 639,48	2 099,81	2 693,18	594,66	983,66
Polska	591,14	997,10	1 439,30	1 568,95	2 014,27	2 587,51	560,01	934,83

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych cenowych GUS.

Tabela 6. Wartość minimum egzystencji w 2018 r. w klasach miast (w zł)

Gospodarstwa	Pracownicze						Emeryckie	
	1- osobowe	2- osobowe	3- osobowe	3- osobowe	4- osobowe	5- osobowe	1- osobowe	2- osobowe
Miasta o liczbie mieszkańców	M lub K	M+K	M+K+DM	M+K+DS	M+K+DM +DS	M+K+DM +2xDS	M lub K	M+K
Do 25 tys.	579,54	980,64	1 418,94	1 545,55	1 986,59	2 552,72	548,88	919,33
25 - 50 tys.	586,12	991,64	1 432,25	1 562,03	2 005,59	2 577,49	555,11	929,62
50 – 100 tys.	581,05	981,13	1 415,72	1 544,85	1 982,57	2 547,65	550,21	919,44
100 - 250 tys.	603,80	1 016,99	1 468,23	1 599,80	2 054,09	2 638,42	572,45	954,28
250 - 500 tys.	637,53	1 060,39	1 518,76	1 658,22	2 120,79	2 720,47	605,39	996,11
Pow. 500 tys.	645,75	1 063,76	1 521,17	1 657,55	2 119,97	2 715,30	612,41	997,08
Polska	591,14	997,10	1 439,30	1 568,95	2 014,27	2 587,51	560,01	934,83

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych cenowych GUS.